1[2008] 3 S.C.R. 97

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ମଣ୍ଡଳୀ, ଏଚ୍.ପି.ଟି.ସି. ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ

ବନାମ

କେ.ସି. ରାହିଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ

(ଦେୱାନୀ ଅପିଲ ସଂଖ୍ୟା- 4524/ 2006)

20, ଫେବୃଆରୀ, 2008

(ଏଚ୍.କେ. ସେମା ଏବଂ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ କାଟଜୁ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଦ୍ୱୟ)

ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନ, 1950 ।

ଅନୁଚ୍ଛେଦ-226 - ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟର ନିଷ୍କର୍ଷରେ ସହିତ ହସ୍ତକ୍ଷେପ- ବିଭାଗୀୟ ତଦନ୍ତ- କର୍ତ୍ତବ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସୂଚନା ପଠାଯାଇଥିଲା ପରେ ଖବରକାଗଜରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା - ତଦନ୍ତ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ହାଜର ହୋଇନଥିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି- ଏକପାଖିଆ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ- ଅଭିଯୋଗଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି- ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥିବା ସେବାରୁ ବରଖାସ୍ତ- ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆପତ୍ତି - ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଦ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା ନ୍ୟାୟାଧିକରଣଙ୍କ ଆଦେଶରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ କୌଣସି ବିଧିବତ ସୂଚନା କରାହୋଇନାହିଁ ଏବଂ ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତି ଉଲ୍ଲଂଘନ ହୋଇଛି- ଦର୍ଶାଯାଇଛି : କର୍ତ୍ତବ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏକ ସୂଚନା ସହିତ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ତାହା ନ୍ୟାୟାଧିକରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟର ଏକ ନିଷ୍କର୍ଷ ଅଟେ - ତେଣୁ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅନୁଚ୍ଛେଦ- 226 ଅଧୀନରେ ଏହାର କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଛନ୍ତି- ଅନୁଚ୍ଛେଦ- 226 ଅଧୀନରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାର କ୍ଷମତା କେବଳ ସେତେବେଳେ ଆମେ ଯେତେବେଳେ ନ୍ୟାୟର ଅପପ୍ରୟୋଗ କିମ୍ବା ଅଭିଲେଖ ଆଧାରରେ ଆଇନର ତ୍ରୁଟି ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟିଗତ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ସାକ୍ଷ୍ୟର ପୁନଃତର୍ଜମା କରିବାର କ୍ଷମତା ନୁହେଁ – ଅଭିଲେଖରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜଣା ପଡେ ଯେ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଣିଥିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ବିଭାଗୀୟ ତଦନ୍ତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ତଥାପି ସେ ନିଜ ଦାୟିତ୍ୱରେ ତଦନ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ନକରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଥିଲେ- ଏପରି ସ୍ଥିତିରେ, ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିର ଆଳକୁ ଛାଡ଼ କରାଯାଇଥିବା ବିବେଚନା କରାଯାଏ ଏବଂ ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିର ଅନୁପାଳନ ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇବାକୁ ତାଙ୍କୁ ବାରଣ କରାଯାଇଥାଏ- ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟର ନିଷ୍କର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ସହିତ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ତ୍ରୁଟି କରିଥିଲେ- ସୂଚନା- ସେବା-ଖବରକାଗଜରେ ପ୍ରକାଶନ ବ୍ୟତୀତ- ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିଗୁଡ଼ିକ- ବିଧିବତ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ ।

ଆଳ – ଆଇନର ଅଜ୍ଞତାର ଆଳ – ଦର୍ଶାଯାଇଛି: ଆଇନର ଅଜ୍ଞତା କୌଣସି ବାହାନା ନୁହେଁ, ବିଶେଷକରି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ଯିଏ ନିଜେ ଜଣେ ଆଇନ ସ୍ନାତକ ଅଟନ୍ତି ।

ଦେୱାନୀ ଅପିଲ ଅଧିକାରିତା : ଦେୱାନୀ ଅପିଲ ସଂଖ୍ୟା- 4524/2006 ।

ସି.ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.ପି ସଂଖ୍ୟା- 460/1999 ରେ ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ତା23.12.2004ରିଖର ଅନ୍ତିମ ରାୟ ଏବଂ ଆଦେଶରୁ ।

ଅପିଲକାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜେ.ଏସ୍.ଅତ୍ରୀ ।

ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଧା ଗୁପ୍ତା ।

ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ନିମ୍ନ ରାୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା :

ତା28.06.1999ରିଖର ନ୍ୟାୟାଧିକରଣର ଆଦେଶକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରି ତା23.12.2004ରିଖର ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶ ପରିବହନ ନିଗମ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଅପିଲକୁ ଆଗତ କରାଯାଇଛି ।

ଆମେ ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଶୁଣିଛୁ ।

ସଂକ୍ଷେପରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା :

ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମୟରେ ଉତ୍ତରଦାତା ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶ ପରିବହନ ନିଗମରେ ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଦୋଷାରୋପ ଫର୍ଦ୍ଦ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଏକ ସୂଚନା ପଠାଯାଇଥିଲା, ତାହାପରେ, ବିଚାର ମଞ୍ଚରେ ପ୍ରକାଶନ କରାଯାଇଥିଲା, ତଥାପି, ଉତ୍ତରଦାତା ତଦନ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ । ଏକପାଖିଆ ଭାବେ ତଦନ୍ତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ତଦନ୍ତ ଅଧିକାରୀ 22.05.1990 ରେ ତାଙ୍କ ବିବୃତି ଦାଖଲ କରି ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ଅଭିଯୋଗରେ ତାଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଶୃଙ୍ଖଳାଗତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ତଦନ୍ତ, ବିବୃତିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ପରେ ଏବଂ ବିଚାର କରିବା ପରେ ଏହାର ତା16.06.1994ରିଖର ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତରଦାତାର ସେବାକୁ ସମାପ୍ତ କରିଥିଲେ ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ, ଉତ୍ତରଦାତା ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ସମ୍ମୁଖରେ ମୂଳ ଆବେଦନ ଦାଖଲ କରିଥିଲେ । ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ସମ୍ମୁଖରେ ଉଠାଯାଇଥିବା ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଥିଲା ଯେ ତଦନ୍ତ

ଏକପାଖିଆ ଭାବରେ ଆଗେଇଥିଲା ଏବଂ ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କର ଶୁଣାଣି ନକରି ସମାପ୍ତି ଆଦେଶ ପାରିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ, ସେବା ସମାପ୍ତିର ଆଦେଶ ପ୍ରାକୃତିକ ନ୍ୟାୟର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଅନୁପାଳନ ନକରିବା ହେତୁ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ । ତଦନ୍ତ ବିବୃତି ଏବଂ ଦସ୍ତାବିଜଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ପରେ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଯୁକ୍ତିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇଥିଲା ଯେଉଁଥିରେ କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ, ବିଚାର ମଞ୍ଚରେ ପ୍ରକାଶନ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥିଲା । ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଏହା ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ତା09.08.1993 ଏବଂ 19.10.1993ରିଖର ପ୍ରତିନିବେଦନରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ, ଉତ୍ତରଦାତା ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ବିଭାଗୀୟ ତଦନ୍ତ ବିଷୟରେ ଭଲ ଭାବରେ ଅବଗତ ଥିଲେ ତଥାପି, ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମୂଳକ ଭାବରେ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନକୁ ଏଡ଼ାଇ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ତଦନ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ, ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତି ଅନୁପାଳନ ନକରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇବାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା । ସେହି ଆଧାରରେ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ତାଙ୍କର ମୂଳ ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରିଦେଇଥିଲେ ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ, ଉତ୍ତରଦାତା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ଖଣ୍ଡପୀଠ ସମ୍ମୁଖରେ ରିଟ୍ ଆବେଦନ ଦାଖଲ କରିଥିଲେ ଏବଂ ବିବାଦୀୟ ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ରିଟ୍ ଆବେଦନକୁ କେବଳ ଏହି ଆଧାରରେ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇଥିଲା ଯେ, ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ଉପରେ କୌଣସି ଉପଯୁକ୍ତ ସୂଚନା ଜାରି ହୋଇନାହିଁ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ, ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତି ଉଲ୍ଲଂଘନ ହୋଇଛି ।

ଏହି ତଥ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନର ଫଳ ଯେ, ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଏକ ସୂଚନା ସହିତ ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ, ଆମ ମତରେ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅନୁଚ୍ଛେଦ- 226 ଅନୁଯାୟୀ ନିଜର କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରି ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟକୁ ଓଲଟା କରି ନିଜର ଅଧିକାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଛନ୍ତି । ଅନୁଚ୍ଛେଦ- 226 ଅଧୀନରେ କ୍ଷମତା ହେଉଛି କେବଳ ସେତେବେଳେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା ଯେତେବେଳେ ନ୍ୟାୟର ବିଫଳତା କିମ୍ବା ନଥିଭୁକ୍ତ ଆଧାରରେ ଆଇନର ତ୍ରୁଟି ଥାଏ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟିଗତ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରମାଣକୁ ପୁନର୍ବାର ତର୍ଜମା କରିବା ନୁହେଁ ।

ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିକୁ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳାଗତ ସୂତ୍ରରେ ରଖାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାମଲାର ତଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିର ଅନୁପାଳନ ଅଭିଯୋଗକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ, ଜଣେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସ୍ଥାପିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ, ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିର ଅନୁପାଳନ ପାଇଁ ସେ ପକ୍ଷପାତିତା କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ମାମଲାରେ ଆମକୁ ବିଭିନ୍ନ ଦସ୍ତାବିଜ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛୁ ଏବଂ ନିଜେ ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାଖଲ ହୋଇଥିବା ତାରିଖ19.10.1993ର ପ୍ରତିନିବେଦନରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଏ ଯେ, ସେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ବିଭାଗୀୟ ତଦନ୍ତ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା ତଥାପି ସେ ତଦନ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ନକରିବାକୁ ବାଛିଥିଲେ । ଏଭଳି ସ୍ଥିତିରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିର ଆଳକୁ ଛାଡ଼ କରାଯାଇଥିବା ବିବେଚନା କରାଯାଏ ଏବଂ ସ୍ୱାଭାବିକ ନ୍ୟାୟର ନୀତିର ଅନୁପାଳନକୁ ନେଇ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇବାକୁ ସେ ବାରଣ ହେବେ । ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାଖଲ ହୋଇଥିବା 19.10.1993 ର ପ୍ରତିନିବେଦନରେ ବିଷୟଟି ନିଜେ **"ବିଭାଗୀୟ ତଦନ୍ତ"** ଲେଖିଛନ୍ତି । ବାର୍ ରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଉତ୍ତରଦାତା ଜଣେ ଆଇନ ସ୍ନାତକ ଅଟନ୍ତି, ତେଣୁ, ସେ ଆଇନ ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞତାର ଆଳ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଆଇନ ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞତା କୌଣସି ବାହାନା ନୁହେଁ ଯାହା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା, ଯିଏ ନିଜେ ଜଣେ ଆଇନ ସ୍ନାତକ ଅଟନ୍ତି ।

ଉପରୋକ୍ତ କାରଣଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟକୁ ପୁନର୍ବାର ତର୍ଜମା କରିବାରେ ଭୁଲ କରିଥିଲେ । ତଦନୁସାରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଆଦେଶକୁ ରଦ୍ଦ କରିଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ଅପିଲକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇଛି । ନ୍ୟାୟାଧିକରଣଙ୍କର ଆଦେଶ ପୁନଃସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାଖଲ ହୋଇଥିବା ରିଟ୍ ଆବେଦନ ଖାରଜ ହୋଇଛି । କୌଣସି ଖର୍ଚ୍ଚ ନାହିଁ ।

ଆର୍.ପି. ଅପିଲକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଗଲା ।

ଅସ୍ୱୀକରଣ

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଅନୁବାଦିକା :

ଶ୍ରୀମତୀ ଲୋପାମୁଦ୍ରା ମହାନ୍ତି

ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, କଟକ